

De Bilt

Bildt, gemeenlyk gezegd de Bildt is het zesde en laatste der Dorpen, aan den Bergkant; een klein uur gaans ten Oosten van Utrecht; van waar tot aan dit Dorp een Straatweg loopt, met een zandweg, langs welke men, verscheidene Buitenplaaizen aan treft, gelyk ook eene Vingerhoed Molen, die zoo wel met een Paard als door het water der Bildtse Grift bewogen word. Het is te gelyk eene Ambachsheerlykheid en is groot met Over de Vecht en Kulenburg [Kolenburg], twaalf Honderd en drie en zestig Morgen: ook is het een schoone Landstreek, die zig van den Krommen Rhyn tot aan de Vuursche uitstrekt, ter lengte van meer dan twee uren gaans en thans tot Ambagtsheer heeft de Heer Mr. Floris Petrus van Ewyck.

Toen de Straatweg tusschen de Bildt en Utrecht in 't jaar 1433 vermaakt was, werd nadrukkelijk verboden, denzelven te gebruiken met Rijtuigen, wier Raderen met Yzer beslagen waren, op verbeurte van vijf Ponden voor ieder Rad. In het jaar 1470 werd het onderhouden van den Straatweg en de twee Zomerwegen te wederzijde, van Stadswege aan eene Straatmaker, Zander Matthijse, voor zijn leven aanbesteed; voor twee hondert Pond Stads Pajement, gedurende de eerste drie, en, voor hondert eri vijftig Pond, gedurende de volgende Jaren: zullende hij daar boven Jaarlijks een Kovel van de Stad ontvangen, gelyk de lage Dienaars derzelve gewoon waren.

Of het Dorp oudtijds onder de Vrijheid der Stad behoorde kunnen we met geen zekerheid zeggen: egter is het waarschijnlijk, zo, om dat het, door Heda uitdrukkelijk, het begin der Voorstad genoemd word, als, om dat men leest, dat de Stads Regeering zig een en andermaal de zaken der inwoonders van de Bildt aangetrokken, en hen bij hunne Voorregten en Vrijheden heeft getragt te handhaven. Immers als zij, sedert weinige Jaren, door den Maarschalk des Overkwartiers, wanneer die halsregt deed oefenen, genoodzaakt waren, den Klokkeslag te volgen, heeft de Raad der Stad in het jaar 1477, liem daar over, den twaalfden van Oogstmaand, eenen vriendelijken brief geschreven, en, daarbij, te verstaan gegeven, dat de bewoners van de Bildt, bij menschenheugenis, zulks niet gedaan hadden, noch verplicht waren. In de twee volgende jaren zijn hier over nog eenige brieven van den zelfden inhoud gewisseld.

Walraven, bastaardzoon van den Heer Reinoud van Brederode, misnoegt over eene ruwe behandeling, hem, door Lubbrecht van Raaphorst, Schout, Nikolaas van Yperen, Burgemeester, en Gerrit van Noordwijk, Schepen van Haarlem, te zand voord aangedaan, doodde, aan de Bildt in het jaar 1457, de twee laatstgenoemden, wanneer zij, als afgezondenen uit hun Stad, met een Secretaris, den Utrechtschen Bisschop te Amersfoort zouden gaan spreken. Naderhand werd hij met wreede pijnen onderzocht, om te beken nen, of hij dien manslag niet op bevel zijns Vaders gedaan had? Doch hij ontkende dit, en met regt. Hij ontkwam ook, kort daarna, op eene wonderlijke wijze, uit zijne gevangenis. Ter gedagtenis van dezen moord, werd 'er een steene kruis opgeregt.

In het jaar 1464, werd de Bildt plat gebrand, door die van Amersfoort. Hier, en hier omtrent, namelijk op de Geer en op den Brink, lag, in het jaar 1516, het volk van Graaf Hendrik van Nassau, twee dagen, toen zij de Veluwe gingen afbranden Twaaf jaren later, lag het krijgsvolk en geschut des Graafs van Buuren den 27sten Bloei maand, wederom, op de Ronde Bildt (zo heet het Dorp zelfs) toen deze, 's anderendaags het Slot ter Een innam.

In het zelvde jaar 1528, werd 'er brand verwekt door de Hollanders, wier Leger aan de Vaart lag. In het jaar 1543, lag weder een deel Volks onder bevel van Jonker van Raasveld, aan de Bildt, doch ook slegts eenen korten tijd.

Ten einde des jaars 1545, kwam Keizer Karel, en, in het jaar 1672, Koning Lodewijk de XIV. over de Bilt naar Utrecht rijden. Na de hervorming, werd 'er, wegens de toeneming in volk en huizen, een Kerkje gebouwd, dat, met toestemming hunner Edele Mogenden in het jaar 1650, voor de eersteaal tot den Godsdienst geopend werd. Ook hebben de Staten goedgevonden, dat hier de beroeping van Predikanten van tijd tot tijd, door de Gemeente (of den Kerkenraad) zoude geschieden, overeenkomstig met de Kerkenordeningen dezes landschaps, zonder dat 'er ooit iemand het recht van Patroonschap zou mogen oefenen. Dus is 'er, in 1652, de eerste Predikant bevestigd, staande, gelijk de volgende Predikanten, onder de Klassis van Utrecht.

De kerk is klein en laag, langwerpig vierkant, met een klein spits Klokkentorentjen er op, en staat aan het begin van het Dorp, ter linkerzijde, als men van Utrecht komt. Ook vond men, nog in het twintigste jaar der vorige Eeuw, bezijden den Straatweg, bij digt geboomte, een klein ouderwets steenen Huisje, St. Petronella's Kapelletje genoemd, waarvan men thans niets meer, doch de afteekening bij Rademaker zien kan. De Nieuwe grift, die van Zeist af tot hier, de Zeister Grift genoemd wordt, heet van hier stadwaart, daar zij in de Stadsgragt uitloopt, de Bildsche Grift. In dezelve ligt, aan de Steenstraat een Schutsluis.

Schuin tegen over de Kerk, wat stadwaart, stond eertijds een aanzienlijk Vrouwenklooster, van de Benediktijner orden, behoorende tot de Abtdye van Oostbroek. Het was gesticht voor Adellijke Jufferen, en deszelfs goederen en inkomsten staan thans ter beheering en verdeling der Ridderschap.

Er is nog een tamelijk goed Huis, Hof en Boomgaard, op die plaats overig, thans bezeten door Mevrouw Maria Jakoba Kornelia, Gravinne van Efferen als Weduwe en Lijftogteresse van Jonker Hendrik van Utenhoven, Heer van Amelisweerd, welke hertrouwd is aan den Heer Marquis de St. Simon.

Het Vrouwenklooster werd gesticht in het jaar 1113, door Ludolfus eersten Abt van Oostbroek, of van St. Laurenskerk in Nieuw Bethlehem, gelijk hij zig zelve noemt, die, uit Vlaanderen beroepen zijne halve Zuster, eene Nonne, mede bragt, en bij zig liet wonen. Doch, het getal der Nonnen, door den tijd toenemende, werd het één Klooster te Oostbroek, te klein voor Mans en Vrouwen, en de Abt vond goed op raad van het Kapittel, eene bijzondere plaats af te zonderen voor de Vrouwen, op een stuk lands, dat aan zijne Kerke behoorde, en het Nieuwe Hof genoemd werd: zo dat hij, het Rechtsgebied, de Grove en Smalle tienden, Molenwaters, Turfvenen, en alle andere regten, aan zig behoudende: egter aan de Jufferen een deel van hen Veen af stond, daar zij zo veel Turf uitgraven mogten, als zij tot haar gebruik behoefden. Zij mogten eene Priorin verkiezen; doch deze stond ter goed- of afkeuring des Abts. De Abt stelde den Rentmeester aan. De Nonnen moesten, na de ochtendmisse bij elkanderen komen, om handwerken te doen, en zonder des Abts toestemming, geenem eigendom bezitten. Bisschop Wilbrand heeft, in het jaar 1231 deze stichting bevestigd. Voor eene Priorin, die 'er ook nog alleen was in het jaar 1375, werd naderhand eene Abdisse verkoren, die eene Priorin onder zig had. Aan Eigendommen heeft het, in vervolg van tijd, deze Jufferen niet gemangeld, zij werden ook

Nonnen van Oostbroek genaamd. Het Klooster was aan de Maagd Maria en aan den Heiligen Laurentius toegewijd, even als dat van Oostbroek.

De Monniken en Abt van Oostbroek hebben een en andermaal hevigen twist gehad met de Vrouw en Jufferen van dit Vrouwenklooster. Eerst, over het uitgraven van Veenen, waarin die van Oostbroek door de Jufferen meenden beledigd te zijn, door het uitgraven van te veel zwarte en te weinig witte Turven. Dit geschil, dat al zeer hoog geloopt, en meermaale van woorden tot dadelikheden gekoomen was, werd, in het jaar 1277, door Jakob, dekaan van het Kapittel van St. Jan, te Utrecht, bijgelegd. Daarna, over het regt des Abts bij de verkiezing eener Priorin: waar over Bisschop Frederik in het jaar 1322, uitspraak deed.

Dit Klooster had ook zijne bijzondere Kerk, met twee torens: ja, fommigen agten dat de Bildt zelve haaren naam van het Beeld hebben zoude, dat, daar, eertijds gestaan had. Doch dit is gansch onwaarschijnlijk, en veel eer mag men denken, dat de hooge en bultige ligging, met belten en heuvels, deze streek dus heeft doen noemen.

De verscheidene Lotgevallen van dit Vrouwenklooster kan men lezen in de Jaarboeken van Vrouwe Hendrika van Erp, die 'er, van liet jaar 1503 tot 1548 Abdisse was. Eindelijk is het, in den jare 1584 afgebroken, op dat 'er de Vijand niet in nestelen zoude.

Verder, had men, oudtijds, in dit geregt de Abtdije van Oostbroek, dus genoemd, dewijl zij regt Oostwaart van de Stad Utrecht, in een moerassigen grond, gelegen was; een klein uur gaans van dezelve Stad, en een groot kwartier ten Zuiden van die plaats, daar thans de Bildtsche Kerk staat. Zij werd, in het begin der twaalfde eeuw, ter eere der Heilige Maagd, en den Heiligen Laurentius, door eenige Ridders, die den Krijgsdienst verlieten, gestigt, en, zo wel door de Keizerin Machtildis, gemalin van Keiser Hendrik den V, als door den Utrechtsche Bisschop Godebald, bevestigd en rijkelijk begiftigd. De Monniken waren van de orde van den Heilige Benediktus, en zo gestreng in hunnen tugt, dat dit Klooster de Kerker der orde genoemd wierd. Bisschop Godehald zelfs begaf zig, tegen het einde van zijn levens, herwaart, nam het kleed der Orde aan; stierf en werd 'er begraven.

In het eerst woonden 'er zo wel Nonnen, als Monniken; doch, de toeloop te groot wordende, naar maate der Plaats, werd, voor de Nonnen, het Vrouwenkloosier gestigt, gelijk wij zo even zeiden. In de Kerk dezès Kloosters was ook, eertijds, het ligchaam van den Heer Willem, Grave van Renneberg begraven, doch werd na het afbreken des Kloosters, naar Zuilen vervoerd. Toen Bisschop Hendrik van Beyeren in het jaar 1527, te Utrecht buiten de Stad gehouden werd, begaf hij zig herwaart, en vernagtte bij den Abt. In het jaar 1543, Kreeg hij een onaangenaam bezoek, eerst van eenige knechten onder Jonker van Raasveld, en naderhand voor twee dagen onder Jonker van Burmania.

Voor het overige was hij, zekerlijk, een man van groot aanzien, die zijn eigen Rechtsgebied, Thijns, geregt, en uitgestrekte Landerijen had. Een deel der Landen onder Zuilen en Wilnis werd door hem te Leen gegeven. Men zegt, dat hij ook zitting had op de Statenvergadering. Zekerder is het, dat hij den voorloop, had der Landen, die onder het Geregt van de Bildt verkogt werden. Doch na 't doorbreken der hervorming, kwam hij, in het jaar 1580, overeen met de Regeering der Stad Utrecht, dat deze 't Klooster tot afbraak verkoopen zoude. De voorstemmen de Leden verzetten 'er zig tegen: doch de verkoopen afbraak gingen egter door. Sedert is te dier plaats een aanzienlijk buitenhuis opgebouwd, dat zig thans zeer wel vertoont als een deftig vierkant nieuwerwets Gebouw, voor en agter

met Schuiframen, op het dak met vier gekapte Schoorsteenen, en een weinig uitstekend Torentjen in het midden.